

Apotheker i Kjøbenhavn under Christian den 3die og Frederik den 2den.

Medens Frederik den 1stes Bestræbelser for at faa oprettet Apotheker her i Landet, som det synes, ikke fik nogen Fremgang, havde *Christian den 3die* mere Held med sig. Efter Kjøbenhavns Overgivelse 1536 kom han nemlig i Besiddelse af et anseeligt Stenhus i Højbrostræde, som han bestemte til et Apothek. Gaarden havde i sin Tid tilhørt den bekjendte Hans Meissenheim Bogbinder, hos hvem Christian den 2den som Dreng en Tid havde været i Huset. Den nævnte Mand havde to Sønner, Ambrosius Bogbinder, den bekjendte Partifører under Grevefejden, og Mester Hans Bogbinder, ogsaa Christian den 2dens tro Mand og siden den første Bogtrykker i Rusland. Gaarden arvedes af disse to Brødre. Den ene Halvdel tilfaldt dog Christian den 3die som konfiskeret Gods, da Ambrosius Bogbinder kort efter Kjøbenhavns Overgivelse havde aflivet sig selv af Frygt for Udfaldet af en Sag, der var rejst imod ham. Senere (1552) solgte Broderen den anden Halvdel til Kongen, der, efter at han var kommen i Besiddelse af Ambrosius' Halvdel, havde taget Bestemmelse om at lade et Apothek oprette i dette „Stenhus“.

Saaledes fremstilles Sagen af flere og sidst af Dr. O. Nielsen i hans fortjenstlige Værk „Kjøbenhavns Historie og Beskrivelse“ I, 146. Hervéd er imidlertid at bemærke, at i det Brev, som strax herefter skal meddeles, omtales ikke Ambrosius Bogbinder, men Antonius Bogbinder, som Husets hidtidige Ejer, og da Navnet, som det følgende vil vise, ikke, som man snarest

skulde antage,¹⁾ beroer paa en Navneforvexling, saa nødes man formentlig til den Antagelse, at der foruden de to nævnte Brødre, har været endnu en tredie, af Navnet Antonius, som har været Medejer af Gaarden og er bleven Apotheker. — Det Brev, hvoraf Kong Christians Bestemmelse kjendes, lyder saaledes:

„*Johan Dick*, Apotheker, fik Brev, for Troskab og villig Tjeneste, som han hidtil kgl. M. gjort og bevist haver og herefter troligen gjøre [og] bevise maa og skal, at kgl. M. har undt og givet ham og hans Arvinger Halvdelen af det Stenhus og Gaard, liggende udi Kjøbenhavn udi Højbrostræde, som *Antonius Bogbinder* tilhørte, at have, nyde, bruge og beholde til evig Tid, dog med saadan Skjel og Vilkaar, at fornævnte Johan Dick skal nu strax inden Pintsedag førstkommendes oprette her udi Kjøbenhavn et Apothek med alt, hvad som et Apothek tilhører, som han selv vil og skal udi bo. Cum inhibitione et clausulis consuetis. Datum Kjøbenhavn Mandagen næst efter vor Frue Dag conceptionis (∴ 11te Decbr.) Aar 1536.“²⁾

Den her nævnte Johan Dick kan neppe have faaet noget Apothek oprettet. I alt Fald nævnes han ikke senere, og Brevet er overstreget i Kancelliregistranten, sikkert et Tegn til, at det ikke er kommet til Anvendelse, hvad saa end Grunden dertil har været. Derimod lader det til, at det er lykkedes den omtalte Antonius Bogbinder at komme i Besiddelse af Apothekerprivilegiet. Noget saadant synes nemlig at fremgaa af følgende Kongebrev, hvorved Privilegiet 10 Aar senere gik over til en ny Ejer.

„Vi (Christian III) gjøre alle vitterligt, at vi af vor synderlige Gunst og Naade have undt og tilladt — — — denne Brevviser *Willum Unno* at være vor Apotheker i vor Stad Kjøbenhavn og være kvit og fri for al Bys Tyng og bo *udi den Gaard udi Højbrostræde, som Anthonius Apotheker, nu sidst afdøde, iboede*, til saa længe vi anderledes derom tilsigendes

¹⁾ I Kr. Erslevs og W. Møllerups Udgave af Danske Kancelliregistranter 1535—1550, S. 34. er Navnet »Antonius« forandret til Ambrosius (dog med en Bemærkning i Noten). ²⁾ Kbhvns. Dipl. II, S. 250.

vorder; dog saa at forskrevne Willum skal holde et godt Apotheker med gode, forstandige Svende, Urter og andet sin Tilbehøring, og aarligen til gode Rede give til os og Kronen af forskrevne Gaard udi Højbrostræde 30 Jochimsdalere. Cum inhibitione solita. Datum Krogen Onsdagen post exaltationis crucis (o: 15. Septb.) Aar 1546.¹⁾

Den ny Apotheker synes snart at være sat i Virksomhed af Kongen, da der haves en kort Notits om en kgl. Befaling fra Efteraaret 1546 til Peder Godske, Slotsherre i Kbhvn., hvori det paalægges ham, „at tilsige Apothekeren, at han færdigt gjør, hvis som han haver at gjøre for min Herres Naade.“²⁾

Forøvrigt kan det omtales, at der er bevaret et kort Udtog af et Kongebrev fra Oktober 1547, hvori det hedder: „Apelonie, Borgerske i Kjøbenhavn, citat (o: stevner) Fru Elline, Mester Christoffers Efterleverske, for nogen Gjæld, som hun var hendes Husbonde, *Staffen Apotheker*, skyldig, at møde Karine Dag.“³⁾ Denne Apotheker, som altsaa var død paa den Tid, er os ellers ubekjendt. Man kunde jo formode, at han har været ovennævnte Antonius Apothekers Medhjælper eller Provisor; men noget sikkert lader sig ikke sige derom. Hans Enke, „de eerlicke und dogetsame Vrouwe Appolonie selligen Steffens nagelatene Wedwe“, nævnes ogsaa ved en anden Lejlighed, da det omtales, at Mester Pantaleon Apotheker boede til Leje hos hende.⁴⁾

Den Afgift, Kongen, som vi ovenfor saa, betingede sig af Willum Unna, viser, at Apothekergaarden i Højbrostræde betragtedes som en Forlening, og at Kongen var Gaardens Ejer. Det samme fremgaar ogsaa af følgende, samme Mand tildelte ny Privilegium, hvori hans Forpligtelser som Apotheker nærmere ere bestemte:

„Vi Chr. III. g. v., at vi af synderlig Gunst og Naade have undt og tilladt denne Brevviser, *Willum Unno*, at være vor

¹⁾ Kbhvns. Dipl. II S. 272. ²⁾ Danske Magazin 4 R I, 237. ³⁾ Danske Magazin 4 R. I, 336. Den nævnte Mester Christoffer var den bekjendte Christoffer Jepsen Ravensberg, der havde været Kannik i Roskilde Kapitel og en af Universitetets Konservatorer (Børdam: Kbh. Univ. Hist. 1537—1621 I, 418—20). ⁴⁾ Archiv for Pharmaci XX, 253. M. Pantaleon omtales ndf. S. 45.

Apotheker udi vor Stad Kjøbenhavn, og være kvit og fri for al Bys Tynge, og bo udi den Gaard udi Højbrostræde, som han nu selv udi bor, udi hans Livstid, og saa længe han lever Ligeledes have vi af samme Gunst og Naade undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at ingen maa have noget Apothekeri fal udi forskrevne Kjøbenhavn, som er gjort med Recept, eller nogen Asterdi, som er Drikke, eller som man kalder composita. Desligeste skal ikke heller nogen have Asterdi, Olie og nogen anden Apothekeri fal, som bør at findes fal udi et Apothek, dog saa at forskrevne Willum Apotheker, skal holde et godt Apothek med gode, forstandige Svende, og skal altid holde fal paa Apotheket hvis Urter og anden sin Tilbehøring, som bør at være paa et Apothek, og de Urter, som gode og ferske ere, og dem at sælge for et skjelligt Værd. Og naar han ikke haver slige Urter fal, da maa dennem have fal, hvem der lyster. Skal han og holde en god Apothekersvend, som altid daglig skal følge os efter, og ham selv belønne for sin Tjeneste, og naar han er forskaanet med samme Apothekersvend hos os at holde, da skal han aarlig give til os og Kronen af fornævnte Gaard, som han ibor, 30 Jochimsdalere, og skal han bygge og forbedre samme Gaard, og den holde ved Hævd og Magt, og naar forskrevne Willum ikke disse Artikler holdendes vorder, da skal han hermed have forbrudt dette vort aabne Brev. Datum Flensborg vor Frue Dag annunciationis (∴: 25. Marts) Aar 1550.¹⁾

Om denne Willum Unno eller Vilhelm von Unna, som hans Epitaphium i Helligaandskirken rigtigere kalder ham,²⁾ maa formodes, at han var fra den gamle Hansestad Unna i den westphalske Kreds. Han var allerede en ældre Mand — født c. 1493 — da han blev Apotheker i Kjøbenhavn. Da han imidlertid opnaaede en usædvanlig høj Alder, blev han dog, som hans Gravskrift siger, „to Kongers, Chr. III.s og Fred II.s, Apotheker“. Han var tre Gange gift. Han første Kone, Marine, (eller Marie), fik følgende kgl. Tilladelse til at beholde Apotheket, dersom hun overlevede sin Mand:

¹⁾ Kbhvns. Dipl. II. S. 290—1. ²⁾ Resen: Inscriptiones Hafn. p. 141.

„Vi Chr. III. g. v., at vi af vor synderlige Gunst og Naade have tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at dersom os elsk. Marie, Apothekers Hustru, hendes Husbond Willum Apothekers Død overlevendes vorder, da maa og skal hun beholde Apotheket her udi vor Kjøbstad Kjøbenhavn udi hendes Livstid, saalænge hun lever, med slige Friheder, Ret og Rettigheder, som forskrevne hendes Husbond samme Apothek nu besidder, efter det Brevs Lydelse, som vi ham derpaa givet haver, dog saa at hun skal forsørge Apotheket med gode, forstandige Svende, og skal hun holde en forstandig Apothekersvend, som altid skal vare paa vort Liv og følge os efter. Og samme Karl skal hun selv belønne for hans Tjeneste. Ligeledes skal hun holde Apotheket ved Magt med Urter, Olie og anden Del, efter forskr. vort Brevs Lydelse, som vi haver givet hendes Husbond. Thi forbyde vi o. s. v. Skrevet paa vort Slot Kjøbenhavn den 18. November Aar 1557.¹⁾

Unnas nævnte Hustru fik, da hun døde længe før Manden, aldrig Brug for dette Privilegium. Siden (1560) ægtede Mester Willum Unna Kirstine, Datter af Professor, Dr. med. Christiern Thorkelsen Morsing, fra hvis egen Haand vi have en udførlig Fortegnelse over det Udstyr, Datteren fik ved hendes Ægteskab med Apothekeren. Brylluppet stod „udi Danske Compagni“, og Udgiften derved regnedes til mindst 50 Daler, en for den Tid anseelig Sum.²⁾ Efter at ogsaa denne Hustru var død, giftede Unno sig 3die Gang med en Kvinde, der hed Anna og som overlevede ham.

Den Gang han 1546 overtog Apotheket i Højbrostræde, var det det eneste Apothek her i Landet, som det ses af Dr. Chr. Morsings Fortale eller Approbation til Henrik Smiths „anden Urtegaard“ af samme Aar, hvori han bemærker, at det var nyttigt, at denne Bog udkom, „efterdi her er alsomeneste een Apotheke i al Danmarks Rige og Norge“. Faa Aar efter anlagde Cornelius Hamsfort ganske vist Apotheket i Odense, hvorom der senere skal tales, men dette kunde dog neppe

¹⁾ Kbhvns. Dipl. II. S. 309. ²⁾ Rørdam: Kbhvns. Universitets Historie IV. S. 106—108.

gjøre Unna noget Afbræk, hvorfor vi maa antage, at Apotheket i Højbrostræde har haft god Omsætning, hvad blandt andet ogsaa fremgaar af en Optegnelse fra hin Tid, hvori Apotheker-gaarden i Kjøbenhavn omtales som et Sted, der „bruger stor Næring.“¹⁾

Varerne til sit Apothek maatte Unna dels samle her i Landet dels hente i Udlandet. I en Skrivelse, dat. Nyborg 11te Novbr. 1554, fra Kongen til Slotsherren i Kjøbenhavn ytredes saaledes: „Paa Amager eller andensteds omkring Kjøbenhavn skal der gro nogle Urter, som kaldes Pipennela, paa dansk Quesurt, hvorom en af Willum Apothekers Svende skal undervise ham, for at han kan lade opgrave nogle af Rødderne og sende Kongen dem.“²⁾ (Da denne paa den Tid laa syg i Nyborg, er det rimeligt, at han selv har ønsket at prøve Røddernes Virkning.) Af andre Kongebreve ses det, at Unna jevnlig maatte rejse ud af Landet for at hente Medicamenter. Den 25de April 1557 udgaar saaledes kgl. Befaling til Sander Lejel (Tolder i Helsingør) om „at bestille det saaledes enten i Amsterdam eller i Antwerpen, at Willum Apotheker kunde faa 800 Daler til at købe Specerier og andre Urter for til Kongens Behov“. Pengene skulde udredes af Øresundstolden. Da han var hjemkommen „med Kongens Speceri“, fik Rente-mester Joachim Beck Befaling til at modtage det af ham og lade sig det tilveje i Pundet. Siden skulde han lade det vel forvare og aldeles intet bruge deraf, før Kongen selv kom tilstede, men derimod sende denne et klart Regnskab derpaa.³⁾

I det følgende Aar var Unna atter paa Rejse, da det i et Kongebrev af 6te Novbr 1558 til Statholderen i Kjøbenhavn, Hr. Mogens Gyldenstjerne, hedder: „Naar Willum Apotheker kommer hjem, skal han begive sig til Kongen med det, han har kjøbt“. Det samme var Tilfældet 1560, da Mogens Gyldenstjerne (10. Marts) fik Befaling om at give Willum Apotheker en Skrivelse med til Johan Falchner, Borger i Amsterdam,

¹⁾ Pontoppidan: Orig. Hafn. S. 141. ²⁾ Archiv f. Pharmaci XXIV, 53. Bricka: Kancelliets Brevbøger 1551—55, S. 351. Paa sidstnævnte Sted læses Urtens Navn »Pipemæla«. ³⁾ Bricka: Kancelliets Brevbøger 1556—60. S. 94. 128.

at denne skulde levere Willum Apoteker 1800 Daler af Kongens Penge til at købe Speceri og Urter for.¹⁾

Af andre Breve ses, at Apotekeren dengang, her som andensteds, ikke alene gav sig af med at tilberede Lægemedler, men ogsaa var Konditor. I et Kongebrev af 7. Febr. 1560 befales det saaledes: „Willum Apoteker skal i god Tid for Fastelavn sende allehaande Sukkerconfect til Hove“. Da Kri-gen med Sverrig var udbrudt 1563, fik han Leverancer af langt videre Omfang, da han var blandt dem, der fik Pas for sig selv eller sine Svende paa at „føre Fetalje til Lejren og sælge den der.“²⁾

Skjønt Willum v. Unna utvivlsomt har haft betydelig Om-sætning, har han dog neppe holdt sit Apotek i tilstrækkelig Orden; thi i Aaret 1569 fik Livlægerne Dr. Martin Ædituus og Dr. Johannes Bentzius Befaling til at undersøge Apoteket, der formentes ej at være forsynet med gode Varer, medens Pri-serne paa Medicamenterne vare for høje. Denne Apotekvisitats er den ældste bekjendte i Danmark; det kgl. Brev, hvorved den paabydes, fortjener derfor at meddeles:

„Frederik II. V. s. G. t. Vid, at vi ere komne ud i Forfaring, hvorledes paa vort Apotek her udi vor Kjøbstad Kjøbenhavn skal findes stor Brøst paa de Dele, som burde at være tilkjøbs der sammesteds for dem, [som] tiltrænger og der Behov have. Sammeledes forfare vi om hvis Speceri, Urter og andet, der findes fal at være, det sælges og afhændes for et uskjelligt Værd og dobbelt eller fast tredobbelt dyrere, end det udi Nederlandene eller anden Steds kan kjøbes, saa og at en Part af samme Urter skulle være gamle og „forskalet“ og forgiemt Gods, saa det intet duer at bruges, hvorudinden vore Under-saatter og andre, der det kjøber, skulle dem haardt besvære. Thi bede vi eder og ville, at I strax begive eder paa forskrevne Apotek og der gransker og grangivelig forfarer, hvad for Urter til Lægedom og andet paa forskrevne Apotek findes, og om det er saa dueligt og godt, som det sig bør. Sammeledes,

¹⁾ Bricka: Kancelliets Brevbøger 1556—60, S. 219. 377. ²⁾ Bricka: Kancelliets Brevbøger 1561—65, S. 299, 314 og 338.

om der findes til Kjøbs, hvad der bør en Apotheker fal at have, eller og ej. Og at I skriftlig lader give os tilkjende, hvad Brøst og Mangel der findes, saa vi os derefter kunde vide at rette. Desligeste, at I for et skjelligt og billigt Værd sætter alle hans Urter, Speceri og anden Del, som der skal sælges og afhændes, saa at vor Apotheker, som det skulde afhænde, kunde blive vidende, og de, det behøve at købe, skulde ikke med Rette maa have at beklage dem, at det, over hvad ret og billigt er, sættes dem. Og endelig gjøre derpaa en Skik og Ordning, hvorledes der med skal holdes, og det udi Skrift under eders Segl forfatter, derefter Apothekeren og de, med ham handle, skulle dennem have at rette. Helsingør, 5. Dag Martii Aar 1569.¹⁾

Om de visiterende Læger i Henhold til denne Befaling have udarbejdet en Taxt for Apothekervarer, vides imidlertid ikke; men det maa vel antages. Kun Skade, at den ikke er bevaret. Under Krigen har Unna forøvrigt vistnok faaet et temmelig betydeligt Tilgodehavende hos Kongen for leverede Varer, hvorfor denne efter hans Begjæring paalagde Righofmester Peder Oxen (21. Marts 1570) at høre hans Regnskab, da den Svend, der hidtil havde ført Apothekerens Regnskaber, vilde drage bort. Der var rigtignok for Tiden ingen Penge i Kassen til Betaling af Gjælden; men Apothekeren fik dog Løfte om senere at faa, hvad han havde tilgode.²⁾

Willum v. Unna døde den 9. Febr. 1580 i sit 87de Aar og er begravet i Helligaandskirken, som alt nævnt.³⁾ Inden sin Død havde han med kgl. Tilladelse af 10. Septb. 1572 overdraget sit Privilegium til *Mathern von Wermelskerchen*, og samtidig var der tilstaaet Unna Fritagelse for alle kongelige og borgerlige Skatter, saa længe han levede.⁴⁾ Det ses altsaa, at skjønt det Willum v. Unna meddelte Privilegium oprindeligt var givet ham som et rent personligt, forandrede det dog i Tidens Løb Karakter, da han ikke alene fik Lov til, at hans

¹⁾ Herholdt og Mansa Saml. S. 242—43. ²⁾ Kancelliets Brevbøger 1566—70, S. 564. ³⁾ Se foran S. 39. Sømmesteds jordedes ogsaa Sønnen, Frederik v. Unna, der døde 8. Juni 1590 (Resen: Inscript. Hafn. S. 141). ⁴⁾ Herholdt og Mansa, Saml. S. 244. Kbhvns. Dipl. II, S. 335.

første Hustru maatte beholde Privilegiet, om hun overlevede ham, men ogsaa senere fik Tilladelse til at afhænde det. Efter hans Død fik „Anna Willum Apothekers efterladte Hustru“ den 15. Febr. 1580 „kgl. Majestæts aabne Brev at maatte udi dette Aar efter hendes Husbondes Død og Afgang nyde og beholde det Hus kvit og frit, som hun nu ibor udi Kjøbenhavn“. ¹⁾ Det er denne „Ane Apothekers“, som 1581 omtales som Lejer af en „Helliggejsthus Hospital tilhørende Ejendom“ ved „Avlsgaarden“ i Kjøbenhavn. ²⁾

Som det tidligere er omtalt, var der knyttet den Betingelse til det Willum v. Unna 1550 tildelte Privilegium, at han skulde holde en god Apothekersvend som altid skulde være i Kongens Omgivelser, selvfølgelig for at tilberede de Lægemedler, som der kunde blive Brug for ved Hoffet. Derved ledes Tanken hen til den senere *Hof- og Rejseapotheker*. Som saadan havde Dr. *Cornelius Hamsfort* fungeret hos Kong Christian III omtrent fra Aaret 1539 af; men da han 1549 havde faaet Privilegium paa Oprettelse af et Apothek i Odense, hvorom senere skal tales, var dette formodentlig Anledningen til, at den ovennævnte Bestemmelse indførtes i Unnas Privilegium fra det følgende Aar. 1551 nævnes *Jost* Apotheker i den kgl. Rentemesters Regnskab, i Anledning af, at han havde leveret Varer til Hoffet. ³⁾ Samme Mand betegnes udtrykkelig som Kongens Apotheker i et Brev af 25. Juli 1553, hvorved det bevidnes, at Rentemester Jørgen Pedersen har leveret Kongens Livlæge, Dr. Peder Capiteyn, og hans Apotheker, Jost, en stor Mængde „Urter og Specerier“, deriblandt meget, som nu er almindelige Urtekræmmervarer, men ogsaa adskilligt, der maa regnes til Medicinalvarer, og som var indkjøbt paa Apotheket i Antwerpen. ⁴⁾ I et Brev af 5te Juli 1556 bestemmer Kongen, at Jost Apotheker skal have Underholdning til Klæde og Føde i Em Kloster for Livstid, mod at han lader sig bruge i Abbedens og Klosterets

¹⁾ Archiv f. Pharmaci XX, 254. ²⁾ Nielsen: Kbhvns. Dipl. I, 524. ³⁾ Rordam: Hist. Kildeskrifter I, 670 Not. ⁴⁾ Kancelliets Brevbøger 1551—55, S. 212. Et lignende Indkjøb af Medicinalvarer til Kongens og Hoffets Behov omtales i et Brev fra Sander Lejel til Kong Christian III af 1548 (Herholdt og Mansa: Saml. S. 239—41).

Tjeneste. Tillige skal der gives ham Kammer i Klosteret, hvor han kan have en tilbørlig Bolig.¹⁾ Da Brevet imidlertid er overstreget i Registranten, er det uvist, om Planen er kommen til Udførelse. I ethvert Tilfælde har Jost Apothekers Virksomhed ved Hoffet sikkert været afsluttet fra det nævnte Tidspunkt af. Hans Efterfølger har mulig været den Apotheker *Pantaleon*, for hvem Rentemester Jochum Beck betalte Husleje, som det fremgaar af en i Rigsarchivet opbevaret udateret Revers, som nævnte Apotheker har udstedt.²⁾

Endnu kan bemærkes, at da Kong Chr. III 1554 havde henvendt sig til den churfyrstelig sachsiske Apotheker Hans von der Linde i Dresden om at faa en dygtig Apothekersvend her ind, og ovennævnte Apotheker havde svaret, at han for Tiden ikke havde nogen at sende, saa lod Kongen atter, under 19. November 1554, fra Nyborg skrive til bemeldte v. d. Linde, at han vel i Øjeblikket ikke trængte saa haardt til den omtalte Apothekersvend, men han vilde dog være v. d. Linde taknemlig, om denne ved Lejlighed kunde skaffe ham „einen feinen, jungen, ledigen Gesellen, der vornemlich mit Destilliren von Aqua Vitæ und anderen geschicht und erfaren wære.“³⁾ Om Kongen siden fik en saadan Destillerer, er os dog ubekjendt.

I Frederik II's Tid var *Hans de Hundt* (Johannes Canis) Kongens Apotheker i det mindste fra 1561 — men maaske allerede tidligere — og var endnu 1569 i denne Stilling.⁴⁾ Under 30. Marts 1562 gav Kongen ham „for Troskab og villig Tjeneste“ Løfte om, at „naar nogen ydermere Apothek skal oprettes nogensteds her udi Riget, end her nu er, da maa og skal han fange samme Apothek, og der være næst for nogen anden; dog skal han imidlertid lade sig udi vor Tjeneste troiligen bruge, og uden vor Vilje og Samtykke maa han ikke begive sig herfra.“⁵⁾

Da det trak i Langdrag med Opfyldelsen af dette Løfte, fik han 15. Sept. 1564 i sin Egenskab som „Kongens Apotheker“

¹⁾ Kancelliets Brevbøger 1556—60, S. 31. ²⁾ Archiv f. Pharmaci XX, S. 252—3. ³⁾ Archiv f. Pharmaci XXIII, 433—4. ⁴⁾ Joh. Grundtvig: Meddel. fra Rentekammer-Archivet 1873—76, S. 206. ⁵⁾ Archiv f. Pharmaci XVII, 253.

Forleningsbrev paa Farumgaard, som en anden Hofbetjent, Jens Køkkenskriver, sidst havde haft i Forlening, uden Forpligtelse til at yde nogen Afgift deraf. I de kongelige Skove skulde han have fri Olden til sine egne hjemmefødte Svin, fri Gjærdsel og Vogntømmer, samt nødtørfdig Brændsel af Vindfælder, dog at Kongens Skovfoged skulde anvise ham saadant. — Til ydermere Lettelse for ham udgik der desuden 16. Marts 1565 kgl. Befaling til Jens Ulfstand, Lensmand paa Kjøbenhavns Slot, om at give Bønderne i Farum og Omegn Ordre til i dette Aar at pløje Jorden til Hans Apothekers Kornsæd paa Farumgaard, og hjælpe ham med at høste, idet disse Bønder til Gjengjæld skulde forskaanes for Arbejde til Ladegaarden ved Kjøbenhavn.¹⁾

I Aaret 1569 fratraadte Hans de Hundt, saa vidt vides, Pladsen som Kongens Apotheker. Vi skulle dog senere komme tilbage til ham, da han nogle Aar efter fik den lovede Tilladelse til at oprette et fast Apothek. Hans Efterfølger som Kongens Apotheker blev *Antonius Preus* eller *Frytz*, der vides at have oppebaaret Løn af det kgl. Rentekammer i den nævnte Egen-skab fra Novbr. 1569.²⁾ Det er sikkert denne Apotheker, der i Novbr. 1571 opholdt sig hos Kongen paa Nykjøbing Slot, da Fred. II. lod Bjørn Andersen, Lensmand paa Kjøbenhavns Slot, tilstille et Brev, hvori Apothekeren havde bestilt forskellige til hans Fag hørende Varer, som Lensmanden skulde skaffe ham, sikkert fra Willum v. Unnas Apothek, og sende dem til Nykjøbing.³⁾ Rigtigheden af denne Formodning stadfæstes ved følgende Kongebrev til nævnte Unna:

„Frederik II. o. s. v. Vid, at vi have ladet annamme udi vor Tjeneste denne Brevviser, Antonius Preus, for vor Apotheker, som daglig skal vare paa os og være hos os, hvor vi ere. Da efterdi Du est pligtig efter dine Forskrivninger at besolde en Apotheker, som altid skal følge os, bede vi Dig, at Du aarlig, saalænge forskrevne Antonius Preus, er udi vor Tjeneste, for-nøjer ham forskrevne Besoldning, saa han den betimelig og

¹⁾ Kancelliets Brevbøger 1561—65. S. 504, 575. ²⁾ Joh. Grundtvig: Meddel. fra Rentekammerarchivet 1573—76. S. 206. ³⁾ Kancelliets Brevbøger 1571—75. S. 87.

til gode Rede maa bekomme. Ligeledes, dersom han noget til vort Behov paa Apotheket æskendes vorder, at Du da det lader ham følge og holder derpaa Register og klart Regnskab. — Givet paa vort Slot Frederiksborg den 9. Februar 1570¹⁾.

Noget eget Officin havde Kongens Apotheker ikke paa denne Tid; derimod var der sikkert paa ethvert af de Slotte, hvor Kongen jevnlig opholdt sig med Hoffet, et særligt Rum, sædvanlig kaldet „Apotheket“, hvor Apothekeren tilberedte og hvorfra han dispenserede sine Lægemedler. Ialtfald omtales saadanne Rum senere udtrykkelig paa Kjøbenhavns og Frederiksborg Slotte,²⁾ og lignende har der sikkert været paa Skanderborg, Koldinghus, Antvorskov, Nykjøbing og andre Slotte, hvor Hoffet fra Tid til anden tog Bolig. Hvad Apothekeren skulde bruge, maatte han, naar hans Forraad slap op, forsynes med fra Apotheket i Kjøbenhavn eller andensteds fra, som det bl. andet fremgaar af et Kongebrev af 4. Decbr. 1580, skrevet fra Skanderborg til Rentemester Christoffer Valkendorf, hvori det hedder:

„Vi tilstille Eder indelukt en Fortegnelse paa noget, som vi paa Apotheket udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn vilde have udtaget, bødendes Eder og begjære, at I os det ville forskaffe og med det første uforsømmeligen tilsende.“³⁾

Følgende Kongebrev til Antonius Preus antyder forøvrigt, at han ved Siden af sin Bestilling ved Hoffet idetmindste har tænkt paa at øve en selvstændig Apothekervirksomhed i Kjøbenhavn samt ogsaa har faaet Tilladelse dertil:

„Vi Frederik II. g. a. v., at vi have bevilliget, at Anthonius Prys, vor Apotheker, maa bosætte sig i vor Kjøbsted Kjøbenhavn og bruge slig Næring, som andre vore Undersaatter, og enten selv følge med vort Hof, eller og holde en god, forstandig Apothekersvend, som altid kan følge os, hvor vi drager, og vare paa, saa at vi og vores Hoffolk af hannem kunne bekomme, hvis Del Behov gjøres, og efterdi forskrevne Anthonius Prys skal holde sig selv og forskr. Apothekersvend til Kost, hvor vi

¹⁾ Archiv f. Pharmaci XXII, 50. Nielsen: Kbh. Dipl. IV, 594 f. ²⁾ J. L. Wolf: Encomion regni Daniæ. S. 147. Danske Saml. II. 229. ³⁾ Det skandin. Litteraturselsk. Skr. 1811. S. 165.

er, og ikke spises til Hove, da have vi bevilget at lade give hannem paa sig selvanden 16 Daler om Maaneden, eftersom han hertil fanget haver. Sammeledes ville vi lade give og fornøje forskr. Anthonius Prys aarligen til Besoldning 60 Daler og sædvanlig Hofklædning paa sig selvanden, hvilken forskr. Besoldning og Kostpenge forskr. Anthonius Apotheker skal nyde og beholde, medens og al den Stund han er udi vor Tjeneste. Thi forbyde vi etc. Fredriksborg den 10. December 1573.¹⁾

Om det er lykkedes Antonius Preus at faa et selvstændigt Apothek oprettet i Kjøbenhavn, maa vi lade staa hen. Sandsynligheden taler dog ikke derfor. I alt Fald ses det, at Kongen 7. Juli 1574 befalede Christoffer Valkendorf at betale nogle Glas og Urter, som Antonius Prys havde udtaget paa Apotheket i Kjøbenhavn til Dronningens Behov.²⁾ Det Apothek, her omtales, var aabenbart ikke Antonius's eget, men vistnok det gamle Apothek i Højbrostræde, fra hvilket Kongens Apotheker sædvanlig forsynedes med de nødvendige Varer til Hoffets Fornødenhed. At denne Forsyning imidlertid ikke altid har været tilstrækkelig, fremgaar af følgende Kongebrev til den kgl. Rentemester Christoffer Valkendorf:

„Frederik II. (o. s. v.). Vider, eftersom Vi aarligen give Antonius Apotheker Pension, og han haver forpligtet sig derimod altid at ville holde en forstandig Apothekersvend, som med Apotheket kunde følge os og vort Hof efter, da forfare vi, at samme Svend, som han haver forordnet at følge vort Hof, ikke skal være forsørget med den Del, en Apotheker bør at have, saa at man maa skikke til Haderslev og andensteds, efter hvis Behov gjøres; thi bede Vi Eder og begjære, at I beskeder til Eder forskr. Antonium Apotheker og hannem paa vore Vegne foreholder, at han er fortænkt udi nu strax enten selv at efterfølge vort Hof og tage med sig den Del, en Apotheker skal paaholde, eller samme sin Tjener, han haver tilskikket, at følge vort Hof, saaledes udstafferet med Urter og anden Del, som det sig bør; saafremt han sig herudinden vægrenedes vorder, og hans Forsømmelse herefter udi saa Maade findes, vi ikke skulde

¹⁾ Archiv for Pharmaci XX, 254. ²⁾ Kancelliets Brevbøger 1571—75. S. 476.

foraarsages, hannem at aftakke og en anden udi hans Sted antage, som udi samme Bestilling sig troligere, villigere og flittigere vilde lade forefinde. Hvilket I hannem alvorligen paa vore Vegne ville tilkjendegive, at han sig derefter kan vide at rette. Dermed etc. Datum Skanderborg 25. Juli 1578¹⁾)

Det lader dog til, at det er lykkedes Antonius Preus at godtgjøre, at Fejlen ikke saa meget laa hos ham som hos Apotheket i Højbrostræde, der ikke var tilstrækkelig forsynet. I alt Fald se vi, at Kongen snart efter betroede ham Hverv, som han vel ikke havde overdraget ham, dersom han havde haft gyldig Grund til at være utilfreds med ham. I en Skrivelse til Henrik Mogensen, Tolder i Helsingør, hedder det nemlig:

„Frederik II. V. G. t. Vid, efter at vi behøve adskillige Urter og Speceri, da have vi affærdiget os elskelige Antonius Prytz, vor Apotheker, at skulle med dig udtage og købe os til bedste af hvis Skibe, der udi Sundet med Urter ankommer, hvis Urter og Speceri vi hannem have befalet, og han selv veed, til vort Behov vil fornøden gøres. Thi bede vi dig og ville, at naar noget Skib med Urter og Speceri udi Sundet ankommer, du da tager til dig forskr. Apotheker og køber os til bedste saa mange Urter og andre adskillige Speceri, og saa meget af hver Slags, som han paa vore Vegne tilsigendes og udvisendes vorder, at vi samme Urter og Speceri med det første kunde bekomme; havende med hannem Indseende, at vi bekomme de Urter, som gode og ferske ere, og derudi rammer vort Gavn og Bedste, som vi dig naadig tiltror; annammendes til dig forskr. Antonii Prytzes Kvittans, paa hvis Urter du i saa Maade til vort Behov kjøbendes og til ham overantvordendes vorder. Actum Hald 19. August 1578²⁾)

Rimeligvis har den Forsyning, Kongen kunde faa fra forbi-sejlende Skibe, ikke være tilstrækkelig til Hoffets Forbrug, da Rentemester Christoffer Valkendorf under 8. December s. A. fik kongl. Befaling om at levere Antonius Prytz 2400 gamle Daler — altsaa en meget betydelig Sum — hvormed han skulde

¹⁾ Herholdt og Mansa: Saml. S. 246—47. Archiv f. Pharmaci XXII, S. 52—3, daterer urigtig Brevet fra 30te Juli. ²⁾ Archiv f. Pharmaci XXII, S. 51—2.

begive sig til Tydskland for at indkjøbe „Speceri“ til Kongens Behov. Rejsen har, som det synes, taget en rum Tid, hvis det, som man maa antage, er dette Indkjøb, der sigtes til, naar Kongen under 16de August 1579 fra Gjedsergaard tilskrev ovennævnte Rentemester om at opgjøre Regnskabet med „Hs. Majestæts Apotheke“ over, hvad han havde kjøbt og udtaget til Kongen.¹⁾

Nogle Maaneder senere var denne Apothekers Virksomhed afsluttet, da han 18. Nov. 1579 for sidste Gang oppebar sin Løn i det kgl. Rentekammer.²⁾ Hans senere Skjæbne er os ikke bekjendt.

Preus's Eftermand var *Caspar Castorph* (eller *Castorph*), om hvem vi vide, at han var født 1548 i Byen Ruden i Westphalen. Hans Fader, Engelbert Castorph, Borger sammesteds, er os bekjendt derved, at han under et Besøg hos Sønnen døde paa Frederiksborg Slot i Juli 1590 og blev begravet i Herløv Kirke, hvor Sønnen lagde en Gravsten over ham, hvis Indskrift er bevaret.³⁾ Fra Paaske (3. April) 1580 tiltraadte Castorph som Kongens Apotheke med en aarlig Løn af 50 Daler aarlig og 5 Daler maanedlig i Kostpenge.⁴⁾ Et Aarstid derefter udfærdigedes Bestalling for ham, hvorved hans Besoldning forbedredes noget. Bestallingen er paa Tydsk og lyder i Oversættelse og Uddrag saaledes:

„Vi Frederik II etc. gjøre herved vitterligt, at vi naadigst have beskikket og antaget Caspar Castorph til vor Hofapotheker, som vi og gjøre det vitterligt med dette vort aabne Brev. Thi skal han være forpligtet altid at følge vort Hof med sit Hofapothek og ikke være borte derfra, uden at det kan ske med vort Vidende og vor naadige Tilladelse. De Lægemedler, han maatte præparere og servere for os, vor hjærtelig elskede Gemalinde og Børn, skal han tilberede med al Troskab, Flid og Omhu, at ikke mulig nogen Fare skal opstaa derved af Uagtsomhed; ligeledes skal han trolig og flittig handle med al

¹⁾ Archiv f. Pharmaci XXII, S. 52. ²⁾ Grundtvig: Meddel. fra Rentekammerarchivet 1873—76. S. 206. ³⁾ Pontoppidan: Marmora Danica II, 305. ⁴⁾ Archiv for Pharmaci XXII, 52. J. Grundtvig: Meddel. fra Rentekammerarchivet 1873—76, S. 206.

anden Medicin, som han ellers tillaver for andre ved vort Hof, saaledes som hans Kald udkræver det. Han skal være os huld og tro og udføre alt, hvad der kan kræves af en Hofapotheker. Hans aarlige Besoldning skal være 60 Daler, samt 8 Daler maanedlig i Kostpenge og en sædvanlig Hofklædning aarlig. Uden yderligere Betaling skal han tilberede Lægemidler for os, vor Gemalinde og vore Børn; men af andre, som benytte ham, maa han tage Betaling for den leverede Medicin. Denne Bestalling skal gjælde fra næst forgangne Paaske. Datum Kolding 13. Maj 1581¹⁾

I et Kongebrev, dat. Frederiksborg 6. Juli 1581, til Henrik Mogensen, Tolder i Helsingør, hedder det bl. a.: „Ligeledes have vi bekommet af en Hamborger Kjøbmand, ved Navn Johan Reyzenberg, tvende Papegøjer og nogle Perler, og er med hannem kommen overens at betale til ham 200 gamle Daler. Ligeledes har vor Apotheker, Caspar Castroph, af hannem annammet, efter vor Befaling, 211 Pund Peber, hvert Pund at betale med 15 Skilling lybsk.“²⁾ Dette Indkjøb, ligesom andre tidligere omtalte, vise, at Apotheren paa hin Tid ogsaa har haft Hoffets Forsyning med Specerier under sin Bestyrelse, og der er Tegn til, at Castroph senere selv har haft Leverance af slige Varer til Hoffet.³⁾ Da C. Castroph forblev i Stillingen til ind i Christian IV.s Tid, skulle vi for øvrigt senere komme tilbage til ham.

Efterat have meddelt, hvad vi vide om „Kongens Apothekere“ i det Tidsrum, som her sysselsætter os, vende vi atter tilbage til Hovedapotheket i Kjøbenhavn, i den gamle Gaard i Højbrostræde.

Det er allerede omtalt, at *Vilhelm v. Unna*, formodentlig paa Grund af sin fremrykkede Alder, 1572 solgte sit Apothek.

¹⁾ Udkast i Rigsarkivet. ²⁾ Archiv for Pharmaci XXII, 53. ³⁾ I Aaret 1584 fik Christoffer Valkendorf nemlig kgl. Befaling om at betale nogle Varer efter en medfølgende Fortegnelse over, hvad til vort Behov er udtaget hos vor Apotheker, os elsk. Caspar Castorph (Herholdt og Mansa: Saml. S. 248, Not.).

Det nærmere herom erfares af følgende Kongebrev, hvorved Privilegiet overdroges til hans Efterfølger:

„Vi Frederik II (o. s. v.) G. a. v., at efterdi denne Brevviser, *Mathern von Wermelskerchen*, haver underdanigst givet os tilkjende, at han haver handlet med os elsk. Vilhelm v. Unna, Apotheker udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn, saa at han haver overdraget hannem det Livsbrev, vor kjære Herre Fader, salig og højlovlig Ihukommelse, naadigst haver undt og givet ham paa Apotheket der sammesteds, og dermed bevilget, at forskr. *Mathern von Wermelskerchen* maa bekomme forskr. Apothek: Da have vi af vor synderlige Günst og Naade undt og tilladt, og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at forskr. *Mathern von Wermelskerchen* maa være Apotheker i forskr. vor Kjøbsted Kjøbenhavn og have sin Bolig og Værelse udi den Gaard udi Højbrostræde, som forskr. Vilhelm v. Unna nu ibor. Og skal han maa være kvit og fri for al Skat og andre borgerlige og Bys Tynger og Besværinger udi hans Livstid, og saalænge han lever. Dog saa, at han skal være pligtig at holde paa forskr. Apothek gode, forstandige Svende og altid have fal gode, ferske og uforfalskede Urter, med alt, som der bør at være tilkjøbs paa et Apothek. Skal han og holde en god og forfaren Apothekersvend, som altid dagligen skal følge os efter, naar Behov gjøres, og vi ham derom lader tilsige, og denne selv belønne for sin Tjeneste. Og naar han er forskaanet med samme Apothekersvend hos os at holde, skal han aarlig give til os og Kronen af forskr. Gaard, han ibor, 30 Daler, og skal han bygge og forbedre forskr. Gaard og den holde ved god Hævd og Magt. Og naar *Mathern von Wermelskerchen* ikke holder fuldkomment forskr. Artikler, da skal han dermed have forbrudt dette vort Brev, og det ikke efter den Dag komme ham til Gode. Givet paa vort Slot Frederiksborg 10. September Aar 1572¹⁾.)

Om den nævnte ny Apotheker i den gamle Apothekergaard savne vi forøvrigt enhver nærmere Efterretning, saa vi kunde fristes til at antage, at han snart har overdraget Apotheket til

¹⁾ Herholdt og Mansa: Saml. S. 244—45.

en anden, da vi i de kongelige Rentemesteres Regnskab under 27. Januar 1573 finde følgende Notits: „Betalt 24. Mark til *Johan Beridsen*, Apotheker udi Kjøbenhavn, for 4 $\frac{1}{2}$ Pund Cardemomme.“¹⁾ Noget kgl. Privilegium for en Apotheker af dette Navn er dog ikke bevaret. Men deri ligger dog formentlig ikke noget afgjørende Bevis imod den Antagelse, at Mathern von Wermelskerchen af en eller anden Grund kan have afstaaet Privilegiet kort efter dets Modtagelse.

Noget sikkert om det gamle Apotheks Ejermand erfare vi først ved følgende Kongebrev:

„Vi Frederik II (o. s. v.) bevilge og tillade, at denne Brevviser, os elsk. *Peter Ventdzke*, maa anrette og holde et Apothek udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn. Ligeledes maa og skal han bekomme vor og Kronens Gaard der sammesteds udi Højbrostræde, som Willum Apotheker tilforn udi boede, og samme Gaard, som den begreben og forefunden er, herefter have, nyde, bruge og beholde kvit og fri udi de første to Aar, næst efter dette vort aabne Brevs Datum regnendes, og naar de to Aar ere forløbne, skal han siden aarligen give til Leje af forskrevne Gaard ti gamle Dalere, og dennem aarligen betimen til gode Rede fornøje vor Rentemester paa vore Vegne, dog med saadant Vilkaar, at han skal være forpligtet til at holde et godt, ustraffeligt Apothek med forstandige Svende, nødtørftige Urter, der gode, ferske og uforfalskede ere, med al anden Tilbehøring, som bør at findes og være udi et Apothek, saa at vi hos hannem kunne bekomme til Kjøbs, hvis vi behøve, saa vel som og andre, hvad de behøvenes vorder. Han skal og sælge og afhænde til hver, af hvis de Behov have og kjøbendes vorder, for et skjelligt og lideligt Kjøb, og sig derudi som i alle Maader skikke og forholde, at ingen Klagemaal med Billighed og Rette over hannem kommendes vorder. Cum inhibitione solita. Actum Frederiksborg den 29. Juli Aar 1581.“²⁾

Efter at have meddelt, hvad der er bevaret om Apotheket i Højbrostræde i Chr. III.s og Fred. II.s Tid, vende vi tilbage til den tidligere nævnte Apotheker *Hans de Hundt*.

¹⁾ Archiv f. Pharmaci XXII, 50. ²⁾ Kbhvns. Dipl. II, S. 411—12.

Det Løfte, der 1562 var givet ham om, at han skulde være den nærmeste til at faa Apothek, naar et nyt skulde oprettes nogensteds i Riget, synes til en vis Grad at være gaaet i Glemme, da det samme Løfte senere maa være givet til en anden Mand, hvis Død dog bevirkede, at Hans de Hundt alligevel blev den, hvem Apothekerprivilegiet tilfaldt. Brevet herom lyder saaledes:

„Vi Fred. II. g. a. v., at efterdi *Walther Janssen*, hvilken vi nogen Tid siden forleden have forlovet at maatte anrette et Apothek udi vor Kjøbsted Kjøbenhavn, nu er død og afgangen, da have vi af vor synderlige Gunst og Naade undt og tilladt og nu med dette vort aabne Brev unde og tillade, at denne Brevviser, *Hans de Hundt*, maa udi hans Sted være Apotheker udi forskr. vor Kjøbsted Kjøbenhavn, og der sammesteds anrette et Apothek, og være fri for al borgerlig og Bys Tynge, dog med saadanne Vilkaar, at han skal holde et godt ustraffeligt Apothek, med gode forstandige Svende, nødtørftige Urter, der gode, ferske og uforfalskede ere, med al anden Tilbehøring, som bør at findes og være udi et Apothek. Han skal ogsaa sælge vore Undersaatter og andre afhænde, hvis de behøve og kjøbendes vorder, for et skjelligt og lideligt Kjøb, og sig der udi saa udi alle Maader skikke og forholde, at ingen Klagemaal med Billighed og Rette over hannem kommendes vorder. Dersom og saa sker, at hans Forsømmelse udi nogen Maade findes og kan bevises, da skal han have dette vort aabne Brev forbrudt, og det derefter ikke komme hannem til Bedste; thi forbyde vi o. s. v. Givet Frederiksborg 14. Maj 1572.¹⁾

Hans de Hundts Apothek har rimeligvis ligget ved Gammelstrand. I Jordebogen for 1581 over Ejendomme i Kjøbenhavn, der betalte Afgift til Præster og Skoletjenere, nævnes nemlig Arild Hackes Gaard ved Stranden, af hvilken Hans de Hundt betalte 16 Mark i aarlig Afgift.²⁾ Dr. O. Nielsen, der har paa-peget denne Gaards Plads ved Gammelstrand, mener vistnok med Rette, at Gaarden, der var af anseeligt Omfang og strakte

¹⁾ Herholdt og Mansa: Saml. S. 245. ²⁾ Nielsen: Kjøbenhavns Dipl. I, 536.

sig ud til Læderstræde, var Hans de Hundts Ejendom, og at han havde købt den af forhenværende Borgmester Arild Hacke.¹⁾

At han virkelig har faaet et Apothek oprettet, fremgaar formentlig af en Notits i de kongl. Rentemesteres Regnskab for 1575, hvor det hedder:

„Den 22. Jan. betalt Hans Hundt, Apotheker udi Kjøbenhavn, som ham rested af kgl. Maj. for adskillig Confect og Succater, kgl. Maj. havde ladet udtage af hannem den 24. Juli, der kgl. Maj. havde den churfyrstelige Gesandt til Gjæst, og til 2 Kamre hver Morgen, og udi hvert Kammer 2 Skaale, en med Confect og en med Succater, til den 10de Sept.“ — Samtidig fik han ogsaa Betaling for et ældre Tilgodehavende, der skrev sig fra den Tid, da han endnu var Kongens Apotheker. Regnskabet fortsættes nemlig med følgende Post:

„Item for Urter og Speceri, som blev forsendt med Jørgen Abbelgaardt til kgl. Maj. for Varberg Aar 1569, og adskillig Lægedom, han (o: H. de Hundt) havde beredt til kgl. Maj.s Folk.“ — Beløbet for begge Poster var „efter hans Regnskabs Lydelse 31 Dal. Mønt, som hannem betales med 46½ Mrk. Danske.“²⁾

Om Hans de Hundt vide vi forøvrigt, at han ægtede Valborg Krampe, Enke efter Peder Stub, Slotsfoged paa Skodborghus. Af sit første Ægteskab havde hun Sønnerne Iver og Oluf Stub, af hvilke den første blev Professor ved Universitetet. I sit andet Ægteskab med Hans de Hundt havde hun ogsaa flere Børn.

Konkurrencen med det ældre Apothek eller andre os ubekjendte Forhold, mulig længere Tids Svagelighed, foranledigede, at Hans de Hundt 4. November 1583 afhændede sin ovennævnte Gaard ved Stranden.³⁾ Kort efter døde han, i ethvert Tilfælde inden 17. Sept. 1584, da hans Hustru omtales som Enke.⁴⁾ Hun overlevede ham i mange Aar. Apothekervirksomheden synes hun ikke at have fortsat, derimod drev hun en Tid lang,

¹⁾ Nielsen: Kjøbenhavns Historie og Beskriv. III, 180. ²⁾ Archiv f. Pharmaci XXII, S. 50. ³⁾ Kbhvns Dipl. III, 30. ⁴⁾ Kbhvns Dipl. I, 548.

støttet af Sønnen Oluf Stub, Handel paa Narva, hvorfra hentedes Pelsværk og Osmund (Jern), af hvilke Varer en Del atter afsattes til Tydskland. Men skjønt hun synes at have været en driftig Kone, der oprindeligt havde været velhavende, gik det tilsidst tilbage for hende.¹⁾ 1603 var hun endnu i Live; men i et Skjøde af 1ste Sept. 1606 omtales „den Gaard, som afgangne Valborg Hans de Hundts nogle Aar tilforn til Byen solgt haver.“²⁾ Da var hun altsaa død.

Der er ikke overleveret os nogen sikker Efterretning om, at Hans de Hundts Apothek er blevet fortsat. I Gaarden ved Gl. Strand er det i ethvert Tilfælde ikke sket, da vi kjende de følgende Ejere, af hvilke ingen var Apotheker.³⁾ Men dermed er det dog ikke givet, at de Hundts Virksomhed — om end, som det synes, uden kgl. Privilegium — ikke kan være fortsat af en anden Apotheker. Det er nemlig sikkert — hvad ikke hidtil har været bemærket af dem, der have syslet med Pharmaciens Historie — at der i de nærmest følgende Aar, i Listen over Laugsbrødrene i det danske Broderskab i Kjøbenhavn, forekommer tvende Apothekere, nemlig *Jacob von Thunde* 1585 og *Caspar Schön* 1587,⁴⁾ om hvilke det da kan formodes, at de efter hinanden have fortsat Hans de Hundts Apothekervirksomhed. Havde de blot været „Svende“ paa Peter Vendtzkes Apothek, vare de neppe blevne optagne i det danske Kompagni, der fra første Færd havde en udpræget „bedsteborgerlig“ Karakter, og der var vist heller ikke tillagt dem Titlen „Apotheker“.

Har der end altsaa mulig ved Frederik II.s Død været to Apotheker i Virksomhed i Kjøbenhavn, saa viser dog den Omstændighed, at Hovedstaden kunde nøjes dermed, tydeligt nok, at der maa have været andre Veje for Befolkningen til Forsyningen med de nødvendigste Medicinalsager. Vi maa da tænke paa de omrejsende Medicinkræmmere eller Landfarere, som gjennem Aarhundreder havde drevet deres Haandtering og endnu ingenlunde vare gjorde overflødige, om man end søgte

¹⁾ Rørdam: Kbhvns Univ. Hist. 1537—1621 IV, 544 f. ²⁾ Kbhvns Dipl. II, 531—32. ³⁾ Kbhvns Dipl. III, 30. ⁴⁾ Kbhvns Dipl. VI, 47. 48.

at værne Befolkningen mod deres Bedragerier, som det fremgaar af følgende Post i de af Kong Fred. II. under 21. August 1577 udstedte Statuter for Bartskjærerlauget i Kjøbenhavn:

„For den store Falskhed og Bedrag, der almindelig findes hos de Kvaksalvere og Landfarere, skal ingen herefter udstaa og udfly (∴ udlevere) deres Varer i Kjøbenhavn, førend deres Theriak, Pulver, Olie, og hvad de have at sælge, som Medicin og Lægekunst er anrørendes, bliver beseet og proberet af en Doctor Medicinæ med Oldermænd og nogen af Embedsbrødrene (∴ Medlemmer af Bartskjærerlauget), og dersom deres Varer findes gode og uforfalskede, skulle de af Borgmester, Raad og Fogden efter gammel Sædvane bedes Forlov dermed at udstaa; men dersom nogen Falskhed hos samme deres Vare befindes, skal dennem forbydes den at udfly eller sælge nogen Mand. Hvo herimod gjør, skal bøde for hver Gang 6 Daler.“¹⁾

Af ovenstaaende ses, at det var tilberedte Lægemidler, Landfarerne udsolgte, hvorved de ikke blot gik Apothekerne, men ogsaa Lægerne og Bartskjæerne ind i Næringen. Men derved var jo intet at gjøre, saalænge Lægernes og Apothekernes Tal var saa utilstrækkeligt, som det endnu var. Forøvrigt ses det af private Breve fra hin Tid, at forskjellige fornemme Damer med ikke ringe Iver „laborerede“ og destillerede til bedste for dem selv og deres Omgivelser, og at de gjorde hinanden Foræring af Skjønhedsmidler, Essenser og andre „liquores“ (deriblandt særlig Aquavit), som det havde lykkedes dem at fremstille. Et udmærket Exempel i saa Henseende er Christian III.s Datter, Churfyrstinde Anna af Sachsen, der var meget ivrig i Faget.²⁾ Men iøvrigt var der ikke faa gode danske Kvinder, der havde et lille Husapothek, maaske tildels af eget Fabrikat. Jævnlig have de sikkert benyttet „de ædle Urter her i Riget“, som Henrik Smith saa stærkt anbefaler; men ofte var det Ingredienser, de havde skaffet sig udenlands fra eller indkjøbt her hjemme hos privilegerede eller uprivilegerede Medicinalhandlere.³⁾

¹⁾ Herholdt: Archiv, S. 118—9. Texten rettet efter Sjæl. Registre.

²⁾ Weber: Anna Churfürstinn zu Sachsen. Wad: Herl. Trolles og Birg. Gjøes Breve II. ³⁾ Se t. Ex. Wad, anf. Skr. II, 348.